

Datum

Yttrande

Adress

August Palms plats 1

Diarienummer

VN-2021-5

Till

Kommunstyrelsen

Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagning

VN-2021-5

Valnämnden har beslutat att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Valnämnden har fått möjlighet att yttra sig kring Delbetänkande av 2020 års valutredning - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen SOU 2021:7. Betänkandet föreslår en rad justeringar i vallagen med syfte att förstärka skyddet för väljaren. Valnämnden delar utredningens syn på behovet av förtydliganden och justeringar av vallagen, i synnerhet i avseende skydd för väljare under röstningsförfarandet. Valnämnden ställer sig generellt positiv till delbetänkandet och framför synpunkter kring tillämpningen av dessa förslag till förändringar.

Yttrande

Utredningskommittén har haft i uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i delar av valsystemet. I utredningens första etapp har uppdraget som går ut på att stärka skyddet för fria och hemliga val behandlats.

I avseende *Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen* har såväl väljarnas som röstmottagarnas perspektiv ålagts. Valnämnden ställer sig positiv till att dessa två perspektiv kopplas samman och delar bilden av att röstmottagarnas möjlighet att kunna upprätthålla ordning i röstmottagningslokalen är en nödvändig faktor för att väljare ska kunna rösta under trygga former. Incidenter av kränkande- och hotfull karaktär gentemot röstmottagare har dessvärre uppstått under tidigare val, vid upprepade tillfällen med en rasistisk underton. Utredningen föreslår tillägg ”Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får tillfälligt avvisas från lokalen, utrymmet eller området, om det har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen” vilket syftar till att ge röstmottagarna befogenhet att avvisa väljare som stör ordningen i ”ett utrymme intill denna eller i området närmast utanför lokalen” (referens). Valnämnden önskar i detta avseende understryka att rasistiska, eller andra hotfulla och kränkande incidenter i första hand har hanterats genom tydlighet redan i utbildningsskedet. I de fall då röstmottagare kränkts har en enighet bland

röstmottagarkolleger samt ett tydligt stöd från kanslipersonal varit fundamentalt för att värna röstmottagarnas arbetsmiljö. Valnämnden vill således framhålla att en avvisning bör rekommenderas som sista utväg, då detta är en eskalering av konflikt som i första hand bör undvikas, och kan så göras genom utbildning och stöd, i synnerhet i frågan kring rasism där röstmottagares integritet är väsentlig. Valmyndigheten nämner även att myndigheten avser arbeta och stödja kommunerna i frågan om rasism i vallokaler, vilket valnämnden välkomnar. Valnämnden understryker att en gemensam hållning i frågan är fördelaktig och därmed önskvärd.

I avseende utbildning föreslår utredningen att ”*valnämnderna får [...] ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som används (sic) har säkerställts*”. Valnämnden önskar ett förtydligande kring utsträckningen av detta lagförslag då valnämnden inför val kompletterar stora delar av Valmyndighetens valmaterial med egna lokala instruktioner, och har under tidigare val justerat Valmyndighetens handledning på så vis att den ska vara lokalt anpassad. I ett läge då samtliga dessa förändringar och justeringar ska säkerställas av Valmyndigheten eller länsstyrelsen riskerar pappersexercisen få oskäliga proportioner.

Valnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om att utöka utrymmet fritt från propaganda under valperioden. Utredningen föreslår att ”*ett område närmast utanför röstmottagningsstället*” ska vara fri från politisk propaganda, och att detta område bör lokalanpassas och är således valnämndernas ansvar. Ansvar för att upprätthålla ordningen även i området närmast utanför röstmottagningsstället faller på röstmottagarna, varför även detta kan komma att kräva ytterligare resurser i form av röstmottagare. Valnämnden anser det vara positivt att eventuella anvisningar om särskilt utmätt avstånd åligger respektive lokal valnämnd att besluta.

Utredningen föreslår förändringar i vallagen i avseende den enskildes valhemlighet i röstningsförfarandet. Utredningen föreslår ett förtydligande kring att varje väljare ska vara ensam i valbåset under röstningsförfarandet. Detta är utredningens förslag för att komma tillrätta med problemet kring gruppöstning; då en person kan misstänkas bli påverkad av medföljande personer som deltar i dennes röstningsförfarande. Valnämnden delar uppfattningen om att detta är en viktig markör för att värna valhemligheten och ställer sig därför positivt till utredningens förslag. Utöver detta föreslår utredningen att enskilda röstare med behov av biträde för röstning även ska medföljas av röstmottagare, samt att dessa två omfattas av tystnadsplikt. Tilläggen i vallagen är således att röstmottagare alltid ska vara närvarande när en enskild person hjälper väljaren att rösta, samt att biträdet inte får obehörigen röja eller utnyttja uppgifterna kring väljarens röst. Valnämnden önskar påtala problematiken i att tre personer ska uppehålla sig i samma valbås, vilket kan upplevas inkräktande för den enskilde väljaren. Samtidigt ställer sig valnämnden positivt till skärpningen av skyddet mot otillbörlig påverkan, och tillstyrker utredningens förslag till lagförändringen.

Utredningen föreslår en rad förslag till förändringar i avseende valsedlar. I avseende *ansvaret för utläggning av valsedlar* och *presentation av valsedlar* kan valnämnden välkomna förslagen och tillägga att detta förfarande har varit gällande i Malmö under flera val och kan ses som framgångsrika metoder.

Reformen om insynsskydd för valsedelställen som tillämpades under EU-val 2019 har inför författandet av denna utredning utvärderats. Syftet med denna reform är att stärka valhemligheten för väljaren. Utvärderingen visar att reformen av väljarna upplevs ha stärkt den enskildes valhemlighet, jämsides med ett ökat behov av kontroll i valsedelsställen. Valnämnden önskar understryka att valet 2022 kommer att ställa ytterligare krav på röstmottagare då det under detta val kommer att tillhandahållas tre olika valsedlar för respektive parti (riksdag, region och kommun) istället för en, vilket var fallet 2019. Valnämnden ser för framtiden även ett behov av att ytterligare se över och utreda frågan kring hela valsedelssystemet bland annat avseende valsedlarnas utformning och tillhandahållande. Intressant i detta sammanhang hade varit att närmare undersöka till exempel det system man har i Danmark med en gemensam valsedel för alla partier eller det i Finland använda systemet där väljaren själv skriver en kod för parti och kandidat på valsedeln. Naturligt hade även varit att gå vidare med försöksverksamhet med en ökad elektronisk röstning. Malmö stads valnämnd har sedan tidigare anmält intresse för att vara pilotkommun vid ett eventuellt elektroniskt val.

Valnämnden ser även ett behov av att ta eventuell pandemilagstiftning i beaktande inför kommande val. Flertalet av de förändringar som föreslås kan eventuellt leda till stort tryck på röstmottagningsställen, betydande köbildning samt behov av ökade resurser i form av röstmottagare. Eventuell pandemi kan således göra vissa moment problematiska varför en samlad nationell beredskap i frågan behövs.

Valnämnden vill även framhålla att genomförandet av valet 2022 med de förändringar som föreslagits kommer att innebära ökade kostnader för samtliga kommuner. Detta då behovet av resurser i form av röstmottagare kommer att öka under såväl förtidsröstning som under valdag. För att ordningen ska upprätthållas och rättssäkerheten garanteras är således ett ökat statsbidrag för att hantera de ökade krav som ställs på kommunerna att önska.

Ordförande

.....
Eva Sjöstedt
.....

Valchef

.....
Daniel Olsson
.....

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden]